

İHRACATTA VERGİ İADESİ REJİMİ UYGULAMASI VE SONUÇLARI

Halil ŞAHİN

27.6.1963 tarihli Resmî Gazetede'de yayımlanmış bulunan «İhracatı geliştirmek amacıyla vergilerle ilgili olarak Hükûmetce alınacak tedbirlere dair» 261 sayılı Kanun ile İhracatta Vergi İadesi Rejimi, memleketimizde şumüllü ve yepyeni bir anlayış ile uygulama alanına girmiş bulunmaktadır.

«Şumüllü ve yepyeni bir anlayış» tabirlerini kullanışımız yersiz değildir. Zira ve bilindiği üzere 211 sayılı Kanundan önce de bazı ihraç konularında muayyen vergilerin iadesini sağlayan 6747 ve 6802 sayılı kanunlar vardı. Ancak, bu kanunların sadece istihsâl veya istihlâk vergilerinin iadesini derpiş etmesi ve asıl önemlisi, vergi iadesinin beyana ve bu beyanın kontroluna bağlı bulunması söz konusu kanunlarla ihdas olunan sistemin gereği gibi işleyişine imkân vermemiş ve 261 sayılı kanunla bugünkü sistem meydana getirilmiştir.

UYGULAMA

27.6.1963 de yayımlanmış bulunmasına rağmen, 261 sayılı kanunun uygulama alanına girmesini sağlayan ilk kararname olan 6/2453 sayılı Kararname 16.12.1963 de yayımlanmış ve Merkez Bankasınca bu rejime istinaden ilk iadeler Mart 1964 ayında yapılmaya başlanmıştır.

Şu hale göre 261 sayılı kanunla ihdas olunan İhracatta Vergi İadesi Rejiminin 2 senelik bir uygulama zamanı vardır.

6/2453 sayılı Kararname, vergi iadelerinde spesifik sistemi esas aldığından, vergi iade rejiminin başarı şansı azalmış, uygulamada aksaklıklar meydana gelmiş ve bu mahzurları bertaraf etmek üzere de, iadelerde advalorem esasını benimseyen 6/3071 sayılı Kararname 26.5.1964 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

2453 ve bunun yerine kaim olan 3071 sayılı Kararnameler, ana kararnameler mahiyetindedir. Bu kararnamelerle Hükümet 261 sayılı Kanunun 2 nci maddesine istinaden İhracatta Vergi İadesi Rejimiyle ilgili usûl ve şartları ihdas eylemiş ve bu usûl ve şartlara uygun olarak muhtelif mamûllerin ihracında yapılacak iadelerin nisbet veya miktarları ayrı ayrı kararnamelerle tesbit edilmekte bulunmaktadır.

Bu arada uygulanacak esaslarda bir değişiklik yapan diğer bir kararname de 18.8.1964 tarihinde yayımlanmış bulunan 6/3455 sayılı kararnamedir. Bu kararname ile, tesbit ve ilân olunacak iade nisbetlerinde mamûllerin % 5 kârlı maliyetleri yerine bunların FOB ihraç fiyatlarının esas alınması sağlanmaktadır.

Bu son kararname, İhracatta Vergi İadesi Rejimine geniş bir uygulama alanı sağlamış, % 5 kârlı maliyete göre tesbit olunan nisbetlerle ihracat imkânına kavuşmamış birçok mamûle ihraç imkânını sağlamış veya mevcut ihraç imkânlarını geniş ölçüde arttırmıştır.

İlgililere bir kolaylık olması bakımından, Vergi İade Rejimi ile alâkalı olarak bugüne kadar neşredilmiş bulunan kararnamelerin numaraları ile yayımlandıkları Resmî Gazete tarih ve numaralarının sırasıyle zikredilmesi faydalı görülmektedir.

Kararname No.	Yayımlandığı Resmî Gazete	
	Tarihi	Numarası
6/2453	16.12.1963	11582
6/3071	26. 5.1964	11712
6/3208	13. 7.1964	11752
6/3338	25. 7.1964	11763
6/3455	18. 8.1964	11783
6/3679	7.10.1964	11826
6/3712	12.10.1964	11830
6/4171	30. 1.1965	11920
6/4247	15. 2.1965	11929
6/4746	23. 6.1965	12030
6/4760	25. 6.1965	12032
6/4501	3. 7.1965	12039
6/5182	8.10.1965	12121
6/5469	6.12.1965	12169
6/5679	7. 1.1966	12196
6/5716	17. 1.1966	12204
6/5844	8. 2.1966	12221

Yukarda sayılan kararnamelerin üçü müstesna (2453, 3071 ve 3455) diğerleri 6/3071 sayılı Kararnameye bağlı II sayılı Listeye ilâve olunan muhtelif mamûllerin iade nisbet veya miktarlarına mütealliktirler.

Bundan başka, İhracatta Vergi İadesi Komisyonunca, 6/3071 sayılı Kararnamenin 1 nci madde (i) bendindeki yetkiye dayanarak Merkez Bankasına verilen talimatlarla, % 10 götürü iade nisbetinden yararlanacak mamûller tesbti olunmaktadır.

İhraçları halinde, % 10 götürü vergi iadesinden faydalanmaları kabul olunan mamûllerin sayısı 1964'de 34' dür. Bunlara ilâveten 1965 ve 1966 senelerinde 40 mamûlün % 10 götürü iadede istifadeleri kabul olunmuş ve keyfiyet, Merkez Bankasına duyurulmuştur.

12 aylık devreler itibariyle bu mamûllerden FOB değeri 90.000 lira ve daha yukarı kıymette ihracat yapanların % 10 götürü iadede faydalanmaları mümkün bulunmaktadır.

1965 ve 1966 senelerinde % 10 götürü iadede faydalanmaları kabul edilen 40 yeni mamûl aşağıda gösterilmiştir:

- Meşeden mamûl parke,
- Miyan balı ve hülâsası,
- Dizel Motorları,
- Karde ve Penye pamuk ipliğinden yapılmış kasarlı ve kasarlısız erkek, kadın ve çocuk fanilâ ve külotları ve fanilâ kuşaklar,
- Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin, 41 nci faslına giren tabaklanmış ve daha ileri safhada muamele görmüş deri ve mamûlleri ile Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin 42. ve 64 ncü faslılarına giren deriden mamûl eşya.
- Her nevi terlikler,
- Gazlı bez,
- Fren ve debriyaj balataları,
- Porselenden vazolar, mutfak ve sofraya eşyaları,
- Battaniye,
- Lüks fitili,
- Muslukçu eşyası,
- Elektrik kabloları,

- Matkap uçları,
- Sunî elyaf (viskon) ipliğinden 175 - 200 gramlık 90 cm. eninde boyalı ve boyasız kumaşlar,
- Balık unu,
- Alkollü içkiler,
- Bezi ve üzerindeki flokaaj yazıları naylondan hediyeelik süet levhalar,
- Yüzde 100 pamuk sofra örtülükleri,
- Yüzde 67 poliester, yüzde 33 pamuklu poliester mamûlleri.
- Strayhgarn yün kumaşlar,
- Alüminyum kablo, çelik takviyeli alüminyum kablo ve alüminyum profiller,
- Naylon ve poplin gömlekler,
- İşçi elbiseleri,
- Elektrikli semaver, demlik ve tepsiler,
- Sentetik iplikten mamûl kravatlık kumaş,
- Döküm piki,
- Her boyda madenî çatal, kaşık ve bıçak (sofra eşyası),
- Tahin helvası,
- 6 cm. kalınlığında levha halinde mermer ve onyx ile bu maddelerin daha ileri safhadaki mamûlleri,
- Öğütülmüş veya kalsine edilmiş ambalâjlı borasit,
- Radyo,
- Cam elyafı ve poliesterden mamûl sür'at teknesi (bot),
- Çamaşır, makinası,
- Havagazı fırını,
- 38.19.20 pozisyonuna giren gramofon plâğı macunu.
- Boş enjeksiyon ampulü ve ilâç şişesi,
- Yünlü kumaştan mamûl konfeksiyon eşya.

II — ALINAN SONUÇLAR :

Hernekadar konu ile ilgili Kanun ve Kararname 1963 de yayımlanmışsa da, İhracatta Vergi İadesi Rejiminin tatbikatı, 1964 senesinde başlamış ve bu tatbikatın 1964 ve 1965 senelerine ait neticeleri alınmıştır.

İlk 2 senede alınan neticeler, bu rejimin ihracatımıza olumlu etkiler yaptığını göstermekte ve gelecek için ümit vermektedir.

Filhakika, İhracatta Vergi İadesi Rejimi sayesinde yeni yeni maddeler ihracat kalemlerimiz arasına girmiş, bu rejimden faydalanan bazı mamûllerimizin ihracat rakkamlarında büyük artışlar sağlanabilmektedir.

Durumu daha iyi anlatabilmek için, 1964 senesinde vergi iadesinden faydalanan bazı mamûllerin ihracat değerlerini, böyle bir iadenin bulunmadığı 1963 senesindeki rakkamlarla mukayese etmek yerinde olur.

MAMÛL İSMİ	İhracat kıymetleri (TL.)		
	1963	1964	Fark %
Dondurulmuş Balık	3.872.825	5.735.559	+ 48
Balık konserveleri	17.085	102.193	+ 498
Meyve ve Sebze konserveleri	215.447	324.732	+ 51
Lanolin (Yün yağı)	33.720	54.959	+ 63
Balık yağı	176.603	624.594	+ 254
Zift	629.121	4.132.791	+ 557
Parke tahta	62.090	91.316	+ 47
Yün ipliği	193.202	376.687	+ 95
Kaplama	330.698	941.944	+ 185
Yünlük kumaş	9.764	1.282.581	+ 13036
Pamuk ipliği	8.418	347.485	+ 4028
Pamuklu mensucat	14.581.829	25.882.328	+ 77
Halı ve seccade	9.735.772	10.465.923	+ 7
Trikotaj	501.819	956.348	+ 91
Terlikler	112.244	357.484	+ 218
Pencere camı	1.083.853	5.098.549	+ 370
Ferrokrom	3.148.691	14.693.467	+ 367
Lületaşı mamûlleri	760.320	1.378.884	+ 81
Konsantre krom	11.672.973	13.483.377	+ 16
Konsantre antimuan	2.884.599	4.590.000	+ 59
Metal antimuan	—	202.500	+
TOPLAM	50.049.073	91.123.701	+ 8275

Kaynak: T.C Merkez Bankası, D. İstatistik Enstitüsü, İGEME, T. Krom Müstahsilleri ve T. Madenciler D.)

1965 senesindeki neticelere ait rakkamları tetkik ettiğimiz zaman durumun 1963 ve 1964 senelerine nazaran daha da geliştiğini

görmek mümkündür. Ancak, 1965 ihracat rakkamları, Devlet İstatistik Enstitüsünce henüz detaylı olarak nesredilmediğinden burada öne sürülecek fikir ve mütalâalar T.C. Merkez Bankasının vergi iade listelerine dayanacaktır.

Bu listelere istinaden 1964 ve 1965 senelerinde vergi iadesinden faydalanan mamûllerin ihracat değerleri aşağıdaki tabloda mukayeseli olarak gösterilmiş, artış veya azalış yüzdeleri ayrıca belirtilmiştir.

Bu arada, bazı mamûllerin 1964 senesinde ihracatı bulunduğu halde Merkez Bankası listelerine istinaden tanzim olunan 2 nci tabloda aynı mamûllerin ihracatının bulunmadığı görülecektir. Bu durum ilgililerin, formaliteleri zamanında ikmâl edip Merkez Bankasından vergi iadelerini almamalarından, 1964 Aralık ayı mamûl ihracatının büyük bir kısmının vergi iadelerinin 1965 senesi Ocak ve Şubat aylarında tediyeye edilmelerinden ileri gelmektedir. Aynı durumun 1965 senesindeki iadelerde de bahis konusu olduğunu belirtmek yerinde olur.

MAMÛL İSMİ	İhraç Kıymetleri TL .		Fark %
	1964	1965	
Zeytinyağı	28.415.785	130.773.463	+ 360
Dondurulmuş balık, karides, dz. kaplumbağası eti	3.380.858	18.899.694	+ 459
Ham bez	19.506.319	26.600.210	+ 56,3
Sair pamuklu dokuma	1.629.460	1.897.576	+ 16,4
Ferro - krom	—	10.797.807	(+)
Mukavva üzüm kutusu	—	767.888	(+)
Pikle deri	11.180.092	7.637.178	— 32
Krem konsantre	16.089.447	53.604.259	+ 233
Antimuan konsantre	4.428.205	5.353.188	+ 20,8
Metâl antimuan	202.500	—	(—)
Balık unu	—	812.192	(+)
Halı ve seccade	942.528	3.261.312	+ 246
Palamut hülâsası	3.739.442	5.807.832	+ 55,3
Meyan balı	2.562.328	3.970.913	+ 54,9
Havlu - bornoz	6.292	701.599	+ 11.050
K. Yün ipliği	122.439	150.522	+ 23
K. Yün kumaş	1.276.993	1.830.791	+ 43,3
Balık yağı	—	877	(+)
Lületaşı	168.980	1.032.656	+ 511
Terlik	—	219.756	(+)
Konserve	14.562	507.816	+ 3.387

MAMÛL İSMİ	İhraç Kıymetleri TL.		Fark %
	1964	1965	
Cam eşya	—	15.623.114	(+)
Ceviz kaplama	739.526	1.558.946	+ 110,8
Dondurulmuş et	—	621.624	(+)
Trikotaj eşya	210.389	450.314	+ 114
Katod bakırı	—	1.458.854	(+)
Tahta parke	—	1.252.714	(+)
Siliko ferrokrom	—	33.356	(+)
Konsantre manyezit	—	4.176.499	(+)
Yün yağı	—	215.733	(+)
Çinko konsantre	—	129.561	(+)
Şarap	—	368.619	(+)
Matkap ucu	—	118.719	(+)
Tabaklanmış deri	143.365	—	(—)
Zift	6.517.047	—	(—)
Dondurulmuş salyangoz eti	2.174.007	—	(—)
Ziraî mücadele ilâcı	273.600	1.763.568	+ 545,5
Döküm piki	—	202.500	(+)
TOPLAM :	103.724.174	303.478.216	+ 192,5

Yukardaki tablo tetkik olunduğu takdirde, 1964 yılında vergi iadesinden faydalanan mamûl ihracatı 11.524.908 \$ iken, 1965 yılında bu ihracatın 33.719.802 \$ olduğu görülür. Böylece mamûl ihracatında sağlanmış bulunan ortalama artış da % 192,5 dur.

İhracatta vergi iadesi sayesinde üzüm kutusu, balık unu, dondurulmuş et, katod bakırı, tahta parke, siliko ferrokrom, matkap ucu, döküm piki, havlu ve bornoz, meyve ve sebze konserveleri, cam eşya, trikotaj eşya, ziraî mücadele ilâcı gibi mamûller ihracat kalemlerimiz arasına girmiş; pamuklu ve yünlü dokumalar, işlemeli terlik, lületaşı mamûlleri, balık yağı, maden konsantreleri gibi mamûllerin ihracatında da büyük ölçüde artışlar sağlanmıştır.

İhracat kalemlerimiz arasına yeni yeni mamûllerin girmesi, mamûl ihracatında yukarıda belirtildiği üzere sağlanan artışlar mukabilinde katlanılan fedakârlık nedir?

Mamûl ihracatımızda sağlanan bu artışlar için yapılan fedakârlık, söz konusu ihracata Merkez Bankasınca yapılan vergi iadesidir. Şüphesiz, Merkez Bankasınca yapılan bu iadeler hazine namına yapılmakta, Banka, yaptığı bu iadeleri muayyen devreler itibarıyla Maliye Bakanlığınca Merkez Saymanlığına bildirmektedir.

**T.C. MERKEZ BANKASINCA 1965 SENESİ İÇİNDE
YAPILAN VERGİ İADELERİ**

Aylar	Toplam iade
Ocak	3.775.699,40
Şubat	5.861.344,65
Mart	2.846.449,52
Nisan	2.664.762,42
Mayıs	1.717.608,75
Haziran	2.874.961,70
Temmuz	4.573.454,57
Ağustos	2.675.218,48
Eylül	2.644.140,—
Ekim	6.834.307,23
Kasım	1.325.459,—
Aralık	4.560.610,91
Toplam :	42.354.016,63

1965 senesi içerisinde Merkez Bankasınca vergi iadesinden yararlanan mamûl ihracatı için yapılan vergi iadesi toplamı, yukardaki tabloda da görüleceği üzere, 42.534.016,63 liradır. Ancak, bu yekûndan aynı sene zarfında silâh ve mühimmat ihracatı için, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumuna iade olunan 13.030.649 lirayı düşmek icabeder. Zira, mezkûr Kurum, bu ihracatı muayyen anlaşmalar çerçevesinde yapmakta ve bu mamûller ihracat istatistiklerimiz arasında yer almamaktadır.

1965 te yapılmış olan vergi iadeleri yekûnu, 42.354.017 liradan, mühimmat ihracatı mukabilinde Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumuna yapılan bir senelik vergi iadeleri toplamı olan 13.030.649 lira düşüldüğü takdirde, geriye 29.323.368 lira kalır ki, bu da bundan önce verdiğimiz listede gösterilen ve 1965 senesinde yapılan ihracata taallük eden vergi iadelerine tekabül eder.

Merkez Bankasınca 1964 senesi içerisinde yapılan vergi iadeleri toplamı — silâh ve mühimmat hariç — 12.135.512 liradır. Aynı sene-

de silâh ve mühimmat ihracatı için, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumuna yapılan iade tutarı olan 21.670.137 lira da nazara alındığı takdirde, 1964 deki yekûn iadeler 33.802.649 liraya balığ olmaktadır.

Bu duruma göre, normal ve ihracat istatistiklerimiz arasında görülebilen mamûl ihracatı için yapılan iade, 1964 te 12.132.512 lira, 1965 senesinde ise, 29.323.368 liradır. Buna göre, 1964 den 1965 senesine iadelerdeki artış ortalaması, % 141,7 dir.

Aynı senelerde vergi iadesinden yararlanan mamûl ihracatındaki ortalama artışın % 192,5 olduğunu biraz önce belirtmiştik.

Bu durum, vergi iadesine tâbi mamûl ihracatının, bu ihracat için yapılan iadelerden daha hızlı arttığını göstermektedir.

DOLAR MALİYETİ :

Yapılmış bulunan vergi iadeleri ile mamûl ihracatından sağlanmış bulunan dövizlerin memleketimize kaçma mal olduğu da bir sual olarak akla gelebilir.

Yapılan hesaplara göre, 1964 senesinde yapılmış bulunan normal mamûl ihracatı için ödenen 12.132.512 liralık vergi iadesi ile beher dolar bize 10,05 liraya, 1965 de ise 29.323.368 liralık vergi iadesi ile beher dolar memleketimize 9,87 liraya mal olmuştur.

Burada hemen şu hususu ilâve etmek icabeder ki, yapılmış bulunan vergi iadelerinden bir kısmı % 10 götürü vergi iadelerine taallük etmektedir. Kat'î vergi iade nisbetleri tesbit ve ilân edildikten sonra bu rakkamlarda cüz'î bir değişiklik meydana gelebilir.

Yabancı memleketlerde çalışan işçilerimizin dövizlerini yurda getirebilmek için beher dolara 11,40 lira ödendiği göz önünde tutulursa, ihracatta vergi iadesi rejimi ile gelen dövizler, memleketimize çok daha müsait imkân ve şartlarla sağlanıyor demektir.

Burada önemle belirtmek istediğimiz diğer bir nokta da, vergi iadesi namı altında ihracatçılara yapılan tediyelerden mühim bir kısmının gelir ve hattâ kurumlar vergisi yolu ile tekrar hazineye dönmesi ve dolayısıyla dolar maliyetinin daha da düşmesidir.

Netice itibariyle, iki senelik tatbikat devresinde vergi iadesi rejiminin ihracatımıza olumlu yönde etkiler yaptığı, özlediğimiz ve ar-

zu ettiğimiz mamûl ihracatına imkân verdiği, yeni yeni mamûllerin ihracat kalemlerimiz arasına girmesine yardım ettiği veya ihracat kalemlerimiz arasında bulunan bir kısım mamûllerin ihracatında büyük ölçüde artışlar sağladığı, alınan sonuçların katlanılan fedakârlıkla mukayese edilemeyecek derecede lehimize olduğu görülmüş, istikbale ümitle bakmamızın yerinde olacağı anlaşılmıştır.
